

Faculty of Social
Sciences and
Humanities,
Rajarata University of
Sri Lanka

SAMODHANA

Vol. 9, Issue II, (December) 2020

The Journal of Faculty of Social Sciences and Humanities

පූජාවලියේ හක්වී වර්ණනා මාර්ගය

නිල්මිණි දයානන්ද

භාෂා අධ්‍යයනාංශය

සමාජීය විද්‍යා හා මානව ශාස්ත්‍ර පීඨය

ශ්‍රී ලංකා රජරට විශ්වවිද්‍යාලය

මිහින්තලේ

*Correspondence: dayanandanilmini82@gmail.com

Received: 15 October 2020

Accepted: 15 December 2020

Abstract

This research aimed to identify the significant features of Poojawaliya that contributed towards its utmost success in the field of the expression of piety that appeared in classical Sinhala prose. The comparative study method was used in this research along with the primary and secondary sources. This paper was written after a comparative analysis of Dhamapradeepikawa, Amavathura, Buthsarana, Dahamsarana, Sangasarana, Saddharma Rathnawaliya, and Poojawaliya followed by a deep study. It was revealed in this study that Poojawaliya is a well-organized text whereas Buthsarana does not exhibit the feature. ‘purisadammasarathi’ has been the theme of Amavathura whereas all most all the qualities of the Lord Buddha including ‘arahan’ as a special quality have been described in Poojawaliya. Poojawaliya is the best classical Sinhala prose that describes the qualities and character of Lord Buddha and the features of dhamma. The study concludes that Poojawaliya is the utmost successful text in the field of expression of piety that appeared in classical Sinhala prose.

Keywords: Expression of piety, Dhamapradeepikawa, Amavathura, Buthsarana, Poojawaliya

1. හැඳින්වීම

සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය සාහිත්‍ය විකාශනය වී ඇත්තේ හක්ති වර්ණනා මාර්ගයක් ඔස්සේය. ක්‍රි. ව. 1017 සිට ක්‍රි. ව. 1070 දක්වා සිරිලක පැවති දකුණු ඉන්දීය පාලන සමය තුළදී ප්‍රචලිතව පැවති හින්දු ආගමින් වර්ණනයට ලක්වන දෙව්වරුන්ට හා හින්දු ධර්මයේ ලෝක නිර්මාතෘ ලෙස දැක්වෙන බ්‍රහ්මයාට වඩා බුදුරජාණන් වහන්සේ උත්තරීතර වන බව පොදුජනතාවට ඒත්තුගැන්වීමේ අරමුණින් සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය ග්‍රන්ථයන්හි පිළිබිඹු වන හක්ති වර්ණනා මාර්ගයට පදනම සකස් විය. මේ වන විට බුද්ධ සංකල්පයද බෙහෙවින් ප්‍රචාරිතයට පත්ව, ඓතිහාසික පුද්ගලයෙකු වූ සිද්ධාර්ථ ගෞතම ශාස්තෘවරයාට (බ්‍රාහ්මණ ඇදහිලිවලට සම්බන්ධ) මහා පුරුෂ ලක්ෂණ ආරෝපණය වී තිබිණ.

මේ අතර මේ අතර වෝල පාලන සමයේ ලක්දිවට පැමිණ සිංහලයන්ගේද ගරු සැලකිල්ලට ලක් වූ උගත් බ්‍රාහ්මණයන් මඟින් සංස්කෘත අධ්‍යයනය උගතුන් අතර ජනප්‍රියවත්ම ඉන්දීය හක්ති සාහිත්‍යයේ බලපෑමද ලක්දිවට ලැබෙන්නට විය. එම හක්ති සාහිත්‍ය ලක්ෂණ පළමුව පිවිසුණේ මෙරට රචිත පාලි ග්‍රන්ථවලටය. ඉන්දීය හක්ති සාහිත්‍ය ලක්ෂණ සිංහල සාහිත්‍යයට ක්‍රම දෙකකින් ප්‍රවේශ විය. එනම් අට්ඨකථාවල අන්තර්ගත කරුණු මඟින් හා ඉන්දීය හක්ති සාහිත්‍යයේ වර්ණනා මාර්ගය අතින්ය. මෙකල සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය ග්‍රන්ථයන්හි පිළිබිඹු වන හක්ති වර්ණනා මාර්ගයට පදනම සකස් වූයේ මෙලෙසින්ය.

මෙහි ආරම්භය සනිටුහන් වී ඇත්තේ ගුරුළුගෝමීන්ගේ ධර්මප්‍රදීපිකාවෙනි. එහි වැඩිම පිටු සංඛ්‍යාවක් වෙන් කර ඇත්තේ බුදුරජාණන් වහන්සේගේ අනන්තාපරිමාණ ගුණ වර්ණනා කිරීමටයි.

බුදුරදුන්ගේ ‘පුරිසදම්මසාරථී’ ගුණය වර්ණනා කිරීම සඳහා එතුමන් විසින් රචනා කරන ලද අමාවතුරින්, ධර්මප්‍රදීපිකාවෙන් ඇරඹුණු හක්ති වර්ණනා මාර්ගයේ ඉදිරි පියවරක් සනිටුහන් වී ඇත. ප්‍රස්තුතයට අනුව සැලකිල්ලෙන් සකස් කරන ලද ක්‍රමානුකූල සන්දර්භය නිසා අමාවතුරේ හක්ති වර්ණනා මාර්ගය ඔපවත් වී තිබේ. මක්නිසාදයත් පුනරුක්තිය තුළින් බුදුරදුන් ඒ ඒ සත්වයන් දමනය කළ ආකාරය යළි යළිත් ආවර්ජනය වී සහාදයන් තුළ ජනිත වූ හක්තිය වැඩි දියුණු වන හෙයිනි. එහෙත් පසු කාලීන සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය ග්‍රන්ථ තුළ තරම් ප්‍රබල අන්දමින් අමාවතුරෙහි හක්ති වර්ණනා මාර්ගය පිළිබිඹු නොවේ. අමාවතුරට පෙර සිංහල සාහිත්‍යයට බෙහෙවින් එක්වෙමින් පැවති ව්‍යාධ්‍යාන ග්‍රන්ථයන්හි බලපෑමෙන් මිදීමට මෙම කෘතිය රචනයේදී කතුවරයාට නොහැකි වීම ඊට ප්‍රධාන හේතුවකි.

බුදුන්වහන්සේගේ සියලු ගුණ ඉස්මතු කර දැක්වීමේ පරමාර්ථයෙන් විද්‍යාවක්‍රවර්තීන් විසින් රචනා කරන ලද බුන්සරණ, අමාවතුරට කළ අභියෝගයක් ලෙසද සැලකිය හැකිය. බුන්සරණෙහි වර්ණනා මාර්ගය ප්‍රධාන කරුණු දෙකක් අනුව සැකසී ඇත. ඉන් පළමුවැන්න නම් බුදුන් කෙරෙහි හක්තිය දැනවීමේ කාලීන අවශ්‍යතාවයි. ඉන්දීය හක්ති සාහිත්‍යයේ බලපෑම දෙවැන්නයි. බුන්සරණ කතුවරයා ඉන්දියාවේ විසූ ‘විද්‍යාවක්‍රවර්තී’ නම් කවියාගේ නැත්නම් සාහිත්‍යධරයාගේ ගද්‍ය කරුණා මාර්ග නම් ග්‍රන්ථයෙන් මහත්

අභාසයක් ලබන්නට ඇති බව මහාචාර්ය පුංචිබණ්ඩාර සන්නස්ගල වැන්නන්ගේ අදහසයි. අසමසම සිංහල ගද්‍යමය හක්කි කාව්‍යය ලෙස සැලකෙන බුන්සරණෙහි දක්නට ලැබෙන්නේ ගැතිගෝචර රටාවකි. බුන්සරණ පුරා විවිත්‍ර රචනා රීතියක් විද්‍යමාන වේ. එහි ලක්ෂණ වන්නේ සවිස්තරාත්මකභාවය, පුනරුක්තිය සහ අතිශයෝතියයි. ශබ්ද, පද හා වාක්‍ය රීති අතින්ද අමාවතුර වඩා විකාශනයට පත් භාෂාවක් බුන්සරණෙහි දක්නට ලැබේ. එමඟින් සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය ග්‍රන්ථයන්හි පිළිබිඹු වන හක්කි වර්ණනා මාර්ගයේ සන්ධිස්ථානයක් සනිටුහන් වී ඇති බව අවිවාදාත්මකය.

ඉන් අනතුරුව රචනා කරන ලද දහම්සරණ හා සඟසරණ ඔස්සේ සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය ග්‍රන්ථයන්හි පිළිබිඹු වන හක්කි වර්ණනා මාර්ගය අඛණ්ඩව විකාශනය වී ඇත.

මීට අමතරව දඹදෙණි යුගයේදී ධර්මසේන හිමි විසින් රචනා කරන ලද සද්ධර්ම රත්නාවලියේ ඇතැම් තැන්හිද යථෝක්ත හක්කි වර්ණනා මාර්ගයෙහි සලකුණු දැකිය හැකිය.

දඹදෙණි යුගයේදී මයුරපාද පරිවේණාධිපති බුද්ධ පුත්‍ර හිමි විසින් රචනා කරන ලද පූජාවලිය නවගුණ පාඨයට අයත් 'අරහං' බුදුගුණය මුල් කොට ගත්තකි. සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය ග්‍රන්ථයන්හි නිරූපිත හක්කි වර්ණනා මාර්ගයේ මුදුන් මල්කඩ ලෙස බොහෝ වියතුන් විසින් සලකනු ලබන්නේ විද්‍යාවක්‍රවර්තීන්ගේ බුන්සරණ වුවද ඊටත් වඩා ඉදිරියට ගිය ලක්ෂණ පූජාවලියෙහි දක්නට ලැබේ. ඉහත සඳහන් පරිදි සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය ග්‍රන්ථ බොහොමයක හක්කි වර්ණනා මාර්ගය පිළිබිඹු වෙතත් ඒ සියල්ල විවරණය කිරීම අසීරු කරුණක් වන බැවින් එම හක්කි වර්ණනා මාර්ගයේ ප්‍රවර්ධනයෙහි උච්චතම අවස්ථාව සනිටුහන් වී ඇති පූජාවලියේ පිළිබිඹු වන හක්කි වර්ණනා මාර්ගය පිළිබඳව පමණක් මෙහිදී සාකච්ඡා කොට ඇත. මෙම පර්යේෂණයේ අරමුණ වන්නේ පූජාවලියේ දක්නට ලැබෙන හක්කි වර්ණනා මාර්ගයෙහි ලක්ෂණ අධ්‍යයනය කොට, එමඟින් සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය ග්‍රන්ථයන්හි නිරූපිත හක්කි වර්ණනා මාර්ගයේ ප්‍රවර්ධනයෙහි උච්චතම අවස්ථාව සනිටුහන් වන බව නිගමනය කිරීම කෙතෙක් දුරට යුක්ති සහගතදැයි විමර්ශනය කිරීමයි.

2. ක්‍රමවේදය

සංසන්දනාත්මක අධ්‍යයන ක්‍රමවේදයට අනුව සිදු කරන ලද මෙම පර්යේෂණය සඳහා ප්‍රාථමික හා ද්විතීයික මූලාශ්‍රයන් භාවිත කොට ඇත.

මේ සඳහා සඳහා උපයෝගී කරගෙන ඇති ප්‍රාථමික මූලාශ්‍රයන් ලෙස බද්දේගම විමලවංශ හිමි විසින් සංස්කරණය කරන ලද ධර්මප්‍රදීපිකාවත්, කෝදාගොඩ ඤාණාලෝක හිමි විසින් සංස්කරණය කරන ලද අමාවතුරත්, ලබුගම ලඛිකානන්ද හිමි විසින් සංස්කරණය කරන ලද බුන්සරණත්, කිරි ඇල්ලේ ඤාණවිමල හිමි විසින් සංස්කරණය කරන ලද දහම් සරණත්, රැපියල් තෙන්නකෝන් විසින් සංස්කරණය කරන ලද සඟ සරණත්, ශ්‍රී ලංකා ප්‍රාචීන භාෂෝපකාර සංගමය විසින් සංස්කරණය කරන ලද සද්ධර්ම රත්නාවලියත්, බන්දුසේන ගුණසේකර විසින් සංස්කරණය කරන ලද පූජාවලියත් සඳහන් කළ හැකිය.

මෙම පර්යේෂණය යොදාගෙන ඇති ද්විතීයික මූලාශ්‍රයන් වන්නේ ආනන්ද කුලසූරිය විසින් රචනා කරන ලද සිංහල සාහිත්‍ය-2 සහ සිංහල සාහිත්‍ය-3, සී. ඊ. ගොඩකුඹුරේ විසින් රචනා කරන ලද සිංහල සාහිත්‍ය හා මිණිවන් පී. තිලකරත්න විසින් රචනා කරන ලද සම්භාව්‍ය සිංහල සාහිත්‍ය සම්ප්‍රදාය හා පොදුජන රූපියයි.

මෙහිදී පළමුව යටෝක්ත මූලාශ්‍රයන් පරිශීලනය කොට, එම කෘතීන්හි පිළිබිඹු වන භක්ති වර්ණනා මාර්ගය පිළිබඳව කරුණු රැස් කරන ලදී. ඉන් අනතුරුව සිදු කරන ලද්දේ එම කරුණු තුළනාත්මකව විශ්ලේෂණය කිරීමය. මෙහිදී එක් එක් ග්‍රන්ථ තුළින් භක්ති වර්ණනා මාර්ගයේ කෙබඳු අවස්ථාවක් සනිටුහන් වීද? යන්න පසක් වූ අතර ඒ ඔස්සේ කරුණු පෙළගස්වා පූජාවලියේ පිළිබිඹු වන භක්ති වර්ණනා මාර්ගය පිළිබඳව මෙම ලිපිය රචනා කොට තිබේ.

4. ප්‍රතිඵල හා විශ්ලේෂණය

මඟුලාතු පිට තබා රජකුගේ උපහාර ලැබූ එකම බණ පොත වන පූජාවලිය කැගලු දිස්ත්‍රික්කයේ බෙලිගල් කෝරළයේ වාකිරිගල මධ්‍යරපාද පරිච්ඡාදිපති බුද්ධ පුත්‍ර හිමි විසින් නවගුණ පාඨයට අයත් ‘අරහං’ බුදුගුණය මුල් කරගෙන රචනා කරන ලද්දකි. ක්‍රි. ව. 1266-1275 කාලය තුළ දේවප්‍රතිරාජ අමාත්‍යතුමන්ගේ ආරාධනය පරිදි රචනා කරන ලද මෙම ග්‍රන්ථය තුළින් සත්වයන්ගේ මනෝරෝග නිවාරණය කිරීමත්, II පැරකුම් රජු ලවා බුද්ධත්වය ප්‍රාර්ථනා කරවීමත්, කතුවරයා විසින් කරන ලද බුද්ධත්ව ප්‍රාර්ථනය මුදුන් පමුණුවා ගැනීමත් අපේක්ෂා කර තිබේ. (ගොඩකුඹුරේ, 1999:viii)

පූජාවලියෙහි කතුවරයා නිතරම සඳහන් වන්නේ එතුමන් ආධිපත්‍යය දැරූ පිරිවෙහෙත් නමින් මිස පවුලේ නමකින් හෝ පැවිදි නමකින් හෝ නොවේ. කතුවරයා තමාම බුද්ධපුත්‍ර නමින් හඳුන්වාගන්නා අතර පූජාවලි සංස්කාරකායෝ ‘මධ්‍යරපාද බුද්ධපුත්‍ර ස්ථවිර’ යනුවෙන් හඳුන්වති. එහෙත් මෙය වැරදි හැඳින්වීමක් බව පැහැදිලි වන්නේ ඇතැම් විට එයට පර්යාය නාම වශයෙන් ‘සුගතෝරස’ (පූජාවලිය 5 පරිච්ඡේදය) යන්නද, කතුවරයා විසින් ලියන ලද වෛද්‍ය ග්‍රන්ථයක් වූ යෝග්‍ර්ණවයේ ආරම්භක පද්‍යයෙහි ‘තථාගත පුත්‍ර’ යන්නද සඳහන්ව ඇති බැවිනි. ප්‍රයෝගරත්නාවලියද මෙතුමා විසින් රචනා කරන ලද්දකි. ආගමික ග්‍රන්ථ කර්තෘන්ගේ නම් සඳහන් නිකාය සංග්‍රහයෙහි නාමාවලියක මධ්‍යරපාද යන නමින් දක්වා ඇත්තේ පූජාවලි කතුවරයා පිළිබඳව විය හැකිය. මොහු අභිධම්මවිභාෂිතී ටිකාවෙහි කතුවරයා ලෙස සැලකෙන ‘මහනෙත් පා’ නම් ආයතනයෙහි අධිපති සුමංගල තෙරුණුවන්ගේ සොහොයුරාය. (ගොඩකුඹුරේ, 1999: 67, 68)

පූජාවලිය යන්නෙන් අදහස් වන්නේ ‘පූජා සමූහය’ යන්නයි. දෙවියන්, බිඹුන් හා මිනිසුන් ඇතුළු සකල ලෝක වාසීන් බුදුරදුන් උදෙසා පැවැත්වූ අනේක විධ පූජා පෙළහර ගෙනහැර දක්වා පොදුජනයා තුළ උන්වහන්සේ කෙරෙහි භක්තිය දැනවීමට පූජාවලි කතුවරයා ප්‍රයත්න දරා තිබේ. ආමිෂ පූජා හා ප්‍රතිපත්ති පූජා යනුවෙන් පූජාවන් දෙවැදෑරුම් කොට දක්වන කතුවරයා ඒ අතුරින් ආමිෂ පූජා ශ්‍රද්ධාවද, ප්‍රතිපත්ති පූජා ගුණද මුල් කොටගෙන සිදු කෙරෙන බව සඳහන් කර ඇත. මින් ප්‍රතිපත්ති පූජා වඩාත් උතුම් වන බව

කතුවරයා දක්වා ඇතත් ග්‍රන්ථය වැඩි වශයෙන් නැඹුරු වී ඇත්තේ ආමිෂ පූජාවන් දෙසටය. (කුලසූරිය, 1996: 45, 49, 50)

මධුරපාද හිමි තම ධර්ම ව්‍යාධ්‍යානය රචනා කොට ඇත්තේ ඉතා පෘථුල ශ්‍රාවක පිරිසක් උදෙසාය. ලෝක ශාසන සංරක්ෂණයෙහි මෙන්ම පාලන කටයුත්තෙහි නිරත රජදරුවෝද, වැඩි ඉගෙනීමක් නොලත් රජබිසවුන් වැනි ශ්‍රීවන්ත කුලස්ත්‍රීහුද, කාර්යබහුල මැති ඇමතිවරුද, නුවණැති මහ තෙරවරුද, අකුරු පුහුණුවක් ලබන්නට නොහැකි වූ බ්‍රහ්මචාරීහුද, දක්ෂ ධර්මකථික මහ පඬිවරුද, අකුරු ඉගෙනීමක් ලත් සාමාන්‍ය පාඨග්ජන‍යාද, ඒ භාග්‍යය නොලත් ශ්‍රද්ධාවන්ත පාඨග්ජන‍යාද ඒ අතර වෙති. (කුලසූරිය, 1996: 53)

පූජාවලියේ ප්‍රමාණය පරිච්ඡේද ගණනින් පමණක් නොව ග්‍රන්ථ, බණවර හා අක්ෂර ගණනින්ද මෙසේ දක්වා තිබේ.

“සූතිය පරිච්ඡේදයකින් හා සුවිසි දහසක් පමණ ග්‍රන්ථ සංඛ්‍යාවෙකින් හා සයානු බණවරකින් හා සත්ලක්ෂ අට සැට දහසක් පමණ අක්ෂර සංඛ්‍යාවෙකින් හා අසඬිඛ්‍ය ගණන් පූජා නයින් උපලක්ෂිත වූ” (කුලසූරිය, 1996: 52)

පූජාවලිය පරිච්ඡේද 34කින් සමන්විතය. එම පරිච්ඡේද ඔස්සේ වර්ණනාවට ලක් වී ඇත්තේ බුදුගුණ, සුමේධ තාපස, සුවිසි විවරණ, බෝසත්වරුන්ගේ ගුණ, ජාතක කතා, කුෂීපුර වාසය, මව් කුස පිළිසිඳීම, උපත, මහබිනික්මන, බුදුවීම, සත් සති ගත කිරීම, දම්සක් පැවැත්ම, වාරිකාව, යමාමහ පෙළහර, සුද්ධෝදන - යසෝධරා, අනේපිඬු, විසාඛා, රාහු - අනුරුද්ධ - සුමන, ආනන්ද, රතන සුත්ත, සක්දෙව්, ෂට් ශාස්තෘවරු, අභිධර්ම දේශනාව, මුගලන්, භික්ෂුණී ශාසනය, මහාප්‍රජාපතීගෝතමී, ජීවක, දෙව්දත්, අජාසත්, යසෝදරා, පිරිනිවීම හා ලක්දිව බුදුසසුන ඉතිහාසය කරුණුය.

සභාදයන් තුළ බුද්ධ භක්තිය ජනිත කිරීම සඳහා පූජාවලි කතුවරයා අනුගමනය කළ එක් ක්‍රියාමාර්ගයක් නම් බුදුරදුන් වර්ණනා කිරීම සඳහා සමන්තපද වූ, පරදුෂාබදුකිත වූ, කරුණානිධාන වූ, ලොක දිවාකර වූ, ත්‍රේලොක‍්‍ය වූඩාමාණික‍්‍ය වූ යනාදී ගුණවාචක පද මාලාවක් භාවිත කිරීමයි. ඇතැම් කථා වස්තු ආරම්භයේද මෙම ක්‍රමය අනුගමනය කර ඇතත් මෙය බහුලව දක්නට ලැබෙන්නේ කථා අවසානයේය. පූජාවලියේ දසවන පරිච්ඡේදය හෙවත් මහබිනික්මන් පූජා කථාව නිම වී ඇත්තේ මෙසේය.

“ස්වයම් භූ වූ, දශබලධාරී වූ, සර්වශාස්තෘෂ වූ, සර්වඥ වූ, දීපදෙත්තම වූ, මුනින්ද්‍ර වූ, භාග්‍යවත් වූ, ලොකනාථ වූ, විනායක වූ, සුගතෙත්ද වූ, මාගේ ස්වාමී දරු වූ, මාගේ චින්තා මාණික‍්‍ය වූ, මාගේ ම කල්පදැම වූ, මාගේ ම නිධාන වූ, මාගේ ම ස්වාමී දරුවෝ”

“මෙසේ මාගේ ඒ ස්වාමී දරුවෝ... මෙසේ වූ පූජා විදීමට සුදුසු හෙයින් කරුණානිධාන වූ, කරුණා ආකර වූ, කරුණා ප්‍රවාහ වූ, කරුණා ගඬිගා වූ, කරුණා ගෘහ වූ, කරුණා ස්ථාන වූ, කරුණා සමුද්‍ර වූ, කරුණා පුඤ්ජ වූ, කරුණා ස්වාමී වූ, කරුණා නාථ වූ, මාගේ සර්වඥයාණෝ මේ මේ කාරණයෙනුදු අර්භන් නම් වන සේක. එසේ හෙයින් කියන ලදුයේ මැයි.” (කුලසූරිය, 1996: 161, 162)

මෙලෙස ගුණවාචක පද සමූහයක් එක් කොට යෙදීම මඟින් ශ්‍රෝතෘන්ගේ අවධානය, ගෞරවය හා හක්කිය තමා වෙත රඳවාගැනීමට කතුචරයා ප්‍රයත්න දරා ඇත. (කුලසූරිය, 1963: 65, 66)

ශ්‍රෝතෘන් තුළ බුද්ධ භක්තිය දැනවීම සඳහා පූජාවලී කතුචරයා උපයෝගී කරගත් තවත් උපක්‍රමයක් නම් ඖචිත්‍ය ගුණපූර්ණ උපමා භාවිතයයි. මේ අතර කේවල උපමා, උපමාවලී සහ මාලෝපමා දක්නට ලැබේ. මින් භක්තිය දැනවීම සඳහා වඩාත් ඉවහල් වී ඇත්තේ උපමාවලී සහ මාලෝපමාවන්ය. මෙහිදී සෙසු බොහෝ සම්භාව්‍ය සිංහල සාහිත්‍යකරුවන් මෙන් පූජාවලී කතුචරයාද බුදුගුණ කියා නිම කළ නොහැකි බව විශ්වාස කර තිබේ. එහෙයින් ඔහු තමා තෝරාගත් විෂය කෙතරම් විශාලද? යන්න හා ඒ සඳහා තමා මෙහෙයවූ ශක්තිය කෙතරම් කුඩාද? යන්න අලංකාර උපමා පෙළකින් මෙසේ දක්වා ඇත.

“එක් සක්වලෙක මිනිසුන් මහ මුහුදු පැන් ඉස නිමවාලිය නොහැක්කා සේ, එක් රජ පිරිසක් මහ පොළොවෙහි පස් ඇද නිමවාලිය නොහැක්කා සේ, එක් දිවයිනෙක මිනිසුන් මහමෙර ඔසවාලිය නොහැක්කා සේ, එක් තෙලි තුඩකින් හිමවිඟල සොලවාලිය නොහැක්කා සේ, එක් සියොතක්හුගේ පතින් අහස් කුස මැන නිමාවලිය නොහැක්කා සේ, එක් රැළෙක කුහුඹුවන් ඇත් බඳෙක මස් බිඳ කා නිමවාලිය නොහැක්කා සේ, එක් ගමෙක මිනිසුන් මහ ගඟ පැන් උකහා බි නිමවාලිය නොහැක්කා සේ, එක් රැළෙක ගිරවුන් සුවහස් කිරී ඇති කෙතෙක කරල් සිඳවාලිය නොහැක්කා සේ, එක් සතකු ඇසින් බුදුන් රූ බලා නිමවාලිය නොහැක්කා සේ, එක් සක්විති රජ පිරිසක් මහමුහුදු රුවන් උකා නිමවාලිය නොහැක්කා සේ, එක් සක්වලෙක මිනිසුන් බුදුන්ගේ සතර මහ නිධානයෙහි රුවන් උකා නිමවාලිය නොහැක්කා සේ, මහ මේරුව එක් සිදුහතු කරඬුවකින් සඟවාලිය නොහැක්කා සේ එක් සක්වයෙකුගේ මුඛයෙන් තබා බුද්ධෝත්පාදයෙක උපන් තුන්ලෙවිහි හැම නියවතුනුදු බුදුගුණ වනත් නිමවාලිය නොහැක්කේමය.” (කුලසූරිය, 1963: 4)

මෙලෙස බුදුගුණ අචිත්‍ය වන බැවින් බුදුදහම මහ සයුරටත් වඩා ගැඹුරුය. මහ සයුර නිමවා බැස බලාපිම සෘද්ධිමතුන්හට විෂය වුවත් බුදුන්ගේ සඳහම් සයුර වනාහි සෘද්ධිමතුන්ටද අවිෂය බව ගත් කතු හිමියන් පවසා ඇත්තේ එබැවිනි. (කුලසූරිය, 1963: 46, 47)

එසේම යම සිටු පුත්‍රයා බුදුන් හමුවී එතුමන් කරා දිව පසඟ පිහිටුවා වැඳ බණ අසා සෝවාන් වී පැවිදි බීමට ඇතුළු වූ ආකාරය දැක්වෙන තැනද උපමා පන්තියක් දැකිය හැකිය.

“එවේලෙහි මාගේ ස්වාමීදරුවෝ ඔහු යන්නවු දිවසින් දැක කතර ගොස් එන පුතකු පෙරමඟට දිවන මවක සේ ඔහු පෙරමඟට මහත් වූ කරුණායෙන් වැඩ, අඳුරට මහත්වූ පානක් සේ බුදු රස් කඳක් ඔහු කරා හැර මග අලු කොටලා “මෙසේ මා කරා එයි යසැ” යි වදාළ සේක. ඒ සිටු පුත් බුදුන්ගේ ශබ්දය කන හුණු වේලෙහි බුදුන් දිසාව බලා තමාගේ රසින් දිලිහී පෙනෙන හිරු මඬලක් සේ, බුදු රසින් දිලියෙන බුදුන් දැක, ආකාශ ගඹිගාව දුටු පිපාසිතයක්හු සේ, මහා නිධානයක් පෙනී ගිය දුගියකු සේ, සුධා භෝජනයක් දුටු දිව්‍යයකු සේ, මහ පියුම් විලක් දුටු ඇතකු සේ, හිරු රස් දුටු මහා පද්මයක් සේ සන්තොෂව පස්වනක් ප්‍රීතීන් පිනා දෙනක කරා දිවන වසු පුත් පැටවකු සේ බුදුන් කරා දිව පසඟ

පිහිටුවා වැද එකත්පස්ව සිට බණ අසා එකෙණෙහිම සෝවාන්ව ඒහි හික්කුභාවයෙන් මහණ වූහ.” (කුලසූරිය, 1963: 66)

පූජාවලියේ අන්තර්ගත මෙබඳු උපමා පන්ති හේතුවෙන් එහි ඇතැම් වර්ණනා භක්ති කාව්‍ය ස්වරූපයක් ගෙන තිබේ. (තිලකරත්න, 1984: 111)

උපමාවෙන්, උපමේයෙන් ලක්ෂණ එකිනෙක සංසන්දනය කර දැක්වීම ‘මාලෝපමා’ වේ. පූජාවලී කතුවරයා බුදුරදුන්ගේ මංගල ධර්ම දේශනය සඳහා සොබා දහම සැදී පැහැදී සිටි අයුරු දක්වා ඇත්තේ මාලෝපමා උපයෝගී කරගනිමිනි.

“එ කෙණෙහි නිශා නමැති කාන්තා තොමෝ තරුපෙළ නමැති ගෙළෙ මුකුදම් පැලඳ, නිල්වලා නමැති කෙස්වැටි තනා, දික් නමැති හස්තයෙන් සඳරස් නමැති දිවසඵ විදා හැඳ, බඹලෝ නමැති මිණි ඔටුනු ධරා, තුන්ලෝ නමැති ඇඟ සොල්වා, කෞමද නමැති ඇස් දල්වා, හාඕගනාද නමැති ගායනා පතුරුවා, මාගේ ස්වාමීදරුවන් වහන්සේගේ පළමුවන මඟුල්බණ පූජාවට මෙසේ ලීලෝපෙනව සැරහී සිටගත.” (තිලකරත්න, 1984: 215)

මෙසේ සිත් පිත් නොමැති සොබා දහම පවා බුදුරදුන්ගේ පළමු ධර්ම දේශනයට සැදී පැහැදී සිටි බව දැක්වීම තුළින් බුදුරදුන් හා උන්වහන්සේගේ ධර්මය කෙරෙහි සහාදයන් තුළ මහත් භක්තියක් ජනිත වේ.

පූජාවලියේ ඇතැම් තැනක දක්නට ලැබෙන උත්තම පුද්ගලයකුගේ පාමුල වැඳ වැටී කරන බැගෑපත් ආයාචනයක ස්වරූපය ගත් වැනුම්ද භක්තිය දැනවීම සඳහා උපකාරී වේ. තම වරද වටහාගත් උරුවේල කාශ්‍යප බුදුන්වහන්සේ හැඳින උන්වහන්සේ පාමුල වැටී බැගෑපත් ලීලාවෙන් කළ වරදට සමාව අයදීමින් කරන පහත ප්‍රකාශය මේ පිළිබඳ නිදසුනකි.

“දැනිමි ස්වාමීනි, හැඳින්නෙමි ස්වාමීනි, ශුද්ධෝදන රජ්ජුරුවන්ගේ පුතණුවෝ සිද්ධාර්ථ කුමාරයෝ නම් නුඹද, එදා මහාමායා දේවීන් කුසින් බිහි වූ සේක් මහා බ්‍රහ්මයා අත රන්දැලට වැඩි සේක් නුඹ වහන්සේද, කාලදෙවලන්ගේ ජටාන්තරයෙහි එදවස් පෙනී ගියේ මේ ශ්‍රී පාදයද, වසවත් මරහු පැරද පලා ගියේ නුඹ බුදු වූ දාද, මහ පොළොව ගිහිරුයේ නුඹ සවිනේ දත් වේලෙහිද, බුදුව පළමු කොට ගැත්තවුම දැක වදාළ සේක් ද, නුඹ බුදු කෙනෙක් නෙවෙයි, බුදු වෙසිස් මා කරා ආ දැ මට මැණි කෙනෙක. පියාණ කෙනෙක. ගුරු කෙනෙක. කල්‍යාණ මිත්‍ර කෙනෙක. මෙතෙක් දවස් නුඹ බුදු වූ බව නොදන්නෙමි. නොහැඳින්නෙමි. ගැත්තවු නොදැන කළ වරද ක්ෂමා කොට වදාළ මැනව ස්වාමීනි.” (තිලකරත්න, 1984: 233)

මෙම පාඨය ස්වරයෙන් හා පද මාලාවෙන් බුක්සරණෙහි ඇතැම් තැන්වල දක්නට ලැබෙන භාෂා විලාසයට බෙහෙවින් සමාන වේ.

යශෝධරා දේවිය ලවා කරවන බුදුගුණ වැනුමද උච්ච ස්වරයෙන් කරන ලද ගුණ කථනයකි. සිල්වත්, ගුණවත්, රුමත් කාන්තාවන් අතරින් අග්‍රගණ්‍ය වූ ඇය ලවා නරසිභ ගාථා අටකින් බුදුගුණ කියවීම බුදුරදුන්ට දක්වන ලද ශ්‍රේෂ්ඨ උපහාරයකි. ඉස් සිට දෙපතුල දක්වා බුදුන්ගේ ශ්‍රී ශරීරය පුරා තිබූ දෙසිය සොළොසක් මඟුල් ලකුණු ඇතුළු අඟ පසගද,

මනහර ගමන් විලාසයද, ශරීර තේජසද සිතෙහි පහන් සංවේගය ඇතිවන අයුරින් මෙහිදී වර්ණනයට ලක්ව ඇත. යශෝධරා දේවිය විසින් එවිට මඟුල් ලකුණු හා අග පසග එකින් එක විස්තර කිරීමෙන් පසු උන්වහන්සේගේ රූප කාය සම්පත්තිය රාහුල කුමරුට වර්ණනා කරන ලද්දේ මෙලෙසින්ය.

“උතුම් වූ හස්ති රාජයක්හුගේ ලීලා පරයන මනොහර වූ ගමනින් හා හුදු කරුණාවෙන් මවාලූ රුවක් සේ, හුදු මුදිතාවෙන් මවාලූ රුවක් සේ, හුදු උපේක්ෂාවෙන් මවාලූ රුවක් සේ, හුදු දානයෙන් මවාලූ රුවක් සේ, හුදු ශීලයෙන් මවාලූ රුවක් සේ,... හුදු ප්‍රඥාවෙන් මවාලූ රුවක් සේ, හුදු වීර්යයෙන් මවාලූ රුවක් සේ, හුදු පෙළහරයෙන් මවාලූ රුවක් සේ, පෙර තමන් පහස් ලත් අප වැනි කම්කිළියන්ගේ විශෝග දුඃඛ නමැති ලැවිගින්න දල්වන්නා සේ, බඳු වදමල් රැසෙකින් වැසූ වික්‍රකුට පථිත රාජයා සේ, සුරක්ක වූ පාංශුකුල විවර සගලෙකින් තමන් වහන්සේගේ රන්වන් වූ ශ්‍රී ශරීරය වසාගෙන හිරු පැරයූ තේජසින් හා සඳහු මන් බුන් සොම් ගුණෙන් හා බැලූ බැලූවන් ඇස් නිවමින්, කන් නිවමින්, සිත් නිවමින්, පිදු පිදුවන්ට දෙවි බඹ සැපත් දෙවමින්, කුඩ කුඩ සාධුකාර දෙවමින්, දෙවි බඹ කැලන්ගේ කිරුළු කුළු මිණි රස් නමැති අමා දියෙන් තමන් පතුල් පිරිසිදු කෙරෙමින් පුතණ්ඩ! තෙලෙ විසි දහසක් රහතන් පිරිවරාගෙන මඩුලු සඳක් සේ සිසාරා සිටගත් බ්‍යාමප්‍රහා මණ්ඩලය මැද මහ බඹු සේ ගමන් ගත් සේක් තොප පියාණන් වහන්සේය.” (තිලකරත්න, 1984: 319, 320)

ගඬුගාරෝහණ පූජා කථාවෙහි දැක්වෙන පරිදි මෙහි බුදුන් වහන්සේගේ රූප කාය සම්පත්තිය වර්ණනා කොට ඇත්තේ භක්තියම වඩනා ආකාරයෙනි. (කුලසූරිය, 1963: 68)

පූජාවලියේ දක්නට ලැබෙන්නේ සකුචට එතරම් බර නොවූ මිශ්‍ර සිංහල ඊතිය වුවද ඇතැම් විට භක්තිය දැනවීම සඳහා සකුචට නැඹුරු වූ භාෂා විලාසයක්ද කතුවරයා උපයෝගී කරගෙන තිබේ. එබඳු වැනුම් මඟින් සහායයන්ගේ සම්පූර්ණ අවධානය තමා වෙත රඳවාගෙන, ඔවුන්ගේ චිත්ත සන්තානයන් භක්තියෙන් පුරවාලීමට කතුවරයාට ඉඩකඩ සැලසී ඇත. භාත්පසින් එකතු කොට කතුවරයා විසින් පාඨකයා හමුවේ තබන ලද මෙබඳු අනේක විස්තර රඳා පවතිනුයේ එකම කේන්ද්‍රයක් වටාය. එනම් බුදුරජාණන් වහන්සේ වටාය. මෙහිදී බුදුරජුන්ගේ රූප කාය සම්පත්තිය, තේජස, කරුණාව හා ප්‍රඥා මහිමය ආදී ගුණාංගයන් කතුවරයාගේ වර්ණනාවට ලක් වී ඇත. මේ අතුරින් බුදුරජුන්ගේ දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ හා අසීති අනුචාංජන පිළිබඳව ඇති පහත වර්ණනයන් සකු වදන් භාවිතයෙන් භක්තිය දැනවීම පිළිබඳ කඳිම නිදසුනකි.

“... සියලු ලොමයන් අඳුන් වන්ව දක්ෂිණාවර්තව නැමී මුදුන් බලා සිටින්නා වූ ලක්ෂණය ය, සතර දිගට නොනැමී බුහ්මයා සේ සෘජුව තිබෙන්නාවූ ගාත්‍ර ඇති ලක්ෂණය ය, දෙඅතුල් දෙපතුල් දෙඅංසකුට පිටිකර යන මේ සප්තස්ථානය ය පිරි උස්ව තිබෙන්නා වූ ලක්ෂණය ය, සිංහයකුට බඳු වූ උභර්ධවකාය ඇති ලක්ෂණය ය, නිග්‍රොධ වාක්ෂයක් සේ උස හා සම වූ ව්‍යාම ය-ව්‍යාමය හා සම වූ උසය, යන සම පරිමණ්ඩල වූ ලක්ෂණය, රන්බෙරක් සේ සම ව වට වූ ශ්‍රීවා ඇති ලක්ෂණය ය, ... දෙකන් සිදුරු නළල්තල නැහැ මඬල පිරිමදනා වූ දිගු වූ ජ්විහා ධාතු ඇති ලක්ෂණය ය, කුරවීක නාදයක් සේ ඉතා මධුර වූ අෂ්ටාංග සමුපෙත බුහ්මනාද ඇති ලක්ෂණය ය, ... එම දා වැදූ රතු වස්සකුගේ අක්ෂි මණ්ඩලය සේ

පරිමණ්ඩලව ජ්‍යොතිමත් ව තිබෙන්නා වූ ඇස් ඇති ලක්ෂණය ය ... කාලදෙවලයෝ මේ දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණයන් අනුව පවත්නා වූ ව්‍යඤ්ජන ලක්ෂණයන් අසූව ද දුටහ.

කෙසේ වූ ලක්ෂණ ද යත්

චිතංගුලිය, අනුපුබ්බංගුලිය, වට්ටංගුලිය, තම්බ නබය, කුංගනබය, සිනිද්ධ නබය, නිග්ගල්භ ගොප්ඵකය, සමපාදය” (කුලසූරිය, 1963: 142)

බුද්ධ ලීලාව දැක්වීමේදීද පූජාවලී කතුවරයා මෙබඳු සංස්කෘත පද බහුල භාෂා ඊතියක් භාවිත කරමින් බුදුන්වහන්සේ කෙරෙහි හක්තිය දනවා ඇත.

“... නානා මණි ප්‍රභාවීසර විෂ්ඨුරිත විස්තීණී රුචිර සුගන්ධ ගන්ධ කුටිවාසය මහා කරුණා ඥානයෙන් දුරුකොට ශුද්ධශයනයෙන් පැන හැඟී ලක්ෂාරසයෙන් තෙත් වූ අභිනව ප්‍රබුද්ධ රක්තකෝවිළාර කුසුමවණී සුරක්ත වූ දෙපට සිවුර රන් රන් මෙරක් සන්ධ්‍යා වලා පටලයෙකින් වසන්නා සේ සිසාර රන් කතුරෙකින් රන් පියුම් පෙති කලබක් කපන්නා සේ ත්‍රිමණ්ඩල ප්‍රතිච්ඡාදන වසයෙන් සංවිධාන කොට හැඳ, රන් වලාගබෙකින් නිකුත් විදුලියක් රැළි දෙන්නා සේ, රන් පියුම් පෙති කලබක් රන් පමුදමෙකින් පරික්ෂිප්ත කරන්නා සේ සශ්‍රීක පට්ටාකුව බැඳ, රන් පළස් කඩකින් රන් ගලක් වසන්නා සේ වික්‍රකුට පර්වතය බඳු වදමල් රැසෙකින් වසන්නා සේ ... අසාධාරණ ප්‍රාතිභායථියෙන් උපන්නා වූ නිග්‍රොධ ඵල සමාන වණිණවර රුචිර පාංශුකුල විවරය ධාරා, නීල-පීත-ලෝහිත-ඕදාත-මාඤ්ජිස්ඨ-ප්‍රභාස්වර යයි යන සවනක් ඝන බුධ රශ්මි මාලාවන් යනතුනළින් මධනා වූ ස්වණී රසධාරා සේ, දොර කවුළු බල බලා අසු අස්සෙන් දඟදිගන්තරයෙහි ව්‍යාප්ත කෙරෙමින් අපිරිමිත වූ පුණ්‍යප්‍රභාවයෙන් විවෘත වූ ද්වාර ඇති ගන්ධකුටිද්වාරයෙන් මෙසමුඛයෙකින් නිකුත් පූණී වන්දුයාගේ ලීලා පරදවමින්, රන්ගල් ගුහායෙකින් නිකුත් අභීත කේශරසිංහ රාජයක්හුගේ වික්‍රම අවික්‍රම කෙරෙමින්, නීල වලාභාන්තරයෙන් නික්මුණා වූ සියරැළි විදුලිය කලබක්හුගේ ලීලාවට නින්දා කියවමින්, පද්ම ගභීයෙකින් වාසය කොට අභිමතස්ථානගත ස්වණී භංගරාජයක්හු සේ මෙසේ ඒ ගන්ධකුටියෙන් නික්ම දෙතිස් මහා පුරුෂ ලක්ෂණ ශ්‍රී ශෝභාවන් කරුණකොට ගෙන සන්ධ්‍යාප්‍රභානුරඤ්ජිත ඉන්ද්‍රවාප විද්‍යුල්ලතා පරික්ෂිප්ත කාක ගිරිශිඛරයක් සේ දිලියෙමින්, අචිත්තය වූ, අනුපම වූ, අසදාශ වූ, අනන්‍ය සාධාරණ වූ, බුද්ධ ලීලාවෙන් සම්ප්‍රාප්ත වූ, පර්ෂදයට අනුරූප වූ, තුන් ප්‍රකාරයෙන් එක්තරා එක් ප්‍රාතිභායථියෙකින් ධම්මසභාවට වැඩ ...” (කුලසූරිය, 1963: 11)

බුදුන්වහන්සේගේ රූප කාය සම්පත්තිය පිළිබඳවත්, තේජස, බල මහිමය වැනි ගුණාංග යන් පිළිබඳවත් පොදුජනයා තුළ තියුණු හැඟීමක් ඇති කරවීමට මෙබඳු වර්ණනා තුළින් මහත් පිටිවහලක් ලැබී තිබේ. (තිලකරත්න, 1984: 112-124)

සෙසු සම්භාව්‍ය සිංහල ග්‍රන්ථකරුවන්ගේ හක්ති වර්ණනා මාර්ගය මෙන්ම පූජාවලී කතුවරයාගේ හක්ති වර්ණනා මාර්ගයද භාරතීය හක්ති වර්ණනා මාර්ගයෙන් වෙනස් වන්නේ බුදුන්වහන්සේ පිළිබඳ වර්ණනාවන්හිදී හා බුදු බණ පවසන ස්ථානයන්හිදී උදාහරණ වශයෙන් ජාතක කතා ඇතුළත් කිරීම මගිනි. මෙම ලක්ෂණය අමාවතුර, බුක්සරණ,

දහම්සරණ වැනි ගද්‍ය ග්‍රන්ථවල මෙන්ම සසදාවක, මුවදෙව්දාවක වැනි පද්‍ය ග්‍රන්ථවලද මැනවින් දක්නට ලැබේ. පූජාවලිය දෙසිය අසූවකට නොඅඩු ජාතක කතා සංඛ්‍යාවකින් සමන්විතය. මෙම නිබන්ධය “බෝධිසත්ව පාරමිතායෙන් යෙදුණා වූ බණක” යැයි හඳුන්වා ඇති බැවින් ජාතක කතා ඉතා පහසුවෙන් මෙයට ඇතුළත් කිරීමට හැකි වී තිබේ. මෙහි සාමාන්‍යයෙන් ජාතක පුවත් දැක්වෙන්නේ සැකෙවිනි. එකම ජාතක කතාව කිහිප තැනක දක්නට ලැබේ. ඒ ඒ තැනදී ප්‍රස්තුත වර්තයට හෝ අවස්ථාවට හෝ යෝග්‍ය වන පරිදි තෝරාගනු ලැබූ කතාව පාඨකයා හවු වේ තැබීමට පූජාවලී කතුවරයා වග බලාගෙන ඇත. (කුලසූරිය, 1963: 69, 70)

පූජාවලියේ බුදුන් සංසාරගතව විසූ ජාති පිළිබඳව දැක්වෙන ‘ජාති හේද පූජා කථා’ නම් පස්වන පරිච්ඡේදයේ ‘සෝණනන්ද ජාතකය් ඇතුළු ජාතක කතා හතළිස් අටක්ද, ද්විතීය ජාති හේද පූජා කථා නම් සවැනි පරිච්ඡේදයේ කට්ඨහාරි ජාතකය ඇතුළු තවත් ජාතක කතා විසිපහක්ද, බුදු වන ජාතියෙහි විස්තර දැක්වෙන ‘බෝධි මණ්ඩල පූජා කථාවෙහි’ ඡන්ත නම් අමාත්‍යයාගේ පූර්ව ජාති සයක් කියැවෙන ජාතක පුවත් සයක්ද, දොළොස්වන ‘සාධුනාද පූජා කථාවෙහි’ අප්පල් නුග රුක් මුල මහා බ්‍රහමයාගෙන් ලත් පූජා වර්ණනයෙහි ජාතක කතා සතක්ද, තුදුස්වන රජගහ නුවර ‘වේළවනාරාම පූජා කථාවෙහි’ ජාතක කතා විසිදෙකක්ද, සොළොස්වන හික්ෂටනාදී ‘අද්භූත පූජා කථා වර්ණනයෙහි’ ජාතක කතා තිස් එකක්ද, සැවැත් නුවර කොසොල් රජුගෙන් ලත් දාන පූජා විස්තර වන විසිවන ‘අසදාශ මහාදාන පූජා කථාවෙහි’ ජාතක දහනවයක්ද, සුවිසිවන ‘පාණ්ඩුකම්බලාසන පූජා කථාවෙහි’ ජාතක විසිහතක්ද, විසිනවන ‘සමමෙන් ආදී පූජා කථා විස්තරයෙහි’ ජාතක සූසාළිසක්ද, තිස් එක්වන ‘ප්‍රාතිහානීදී පූජා කථාවෙහි’ ජාතක පුවත් විසිනවයක්ද අන්තර්ගත වේ. (කුලසූරිය, 1963: 70)

පූජාවලියෙහි එකම ජාතක කතාව කිහිප තැනකම සඳහන් වේ. ‘මහබිනිකමන් පූජා කථාවේද’, ‘බෝධිමණ්ඩල පූජාකථාවේද’, ‘හික්ෂටනාදී අද්භූත පූජා කථා වර්ණනයේද’, තවත් කිහිප තැනකද දැක්වෙන වෙස්සන්තර ජාතකය මේ පිළිබඳ කදිම නිදසුනකි. එහෙත් මේ කිසි තැනක බුක්සරණෙහි හෝ දහම් සරණෙහි හෝ දැක්වුණු සේ ජාතක පුවත මුළුමනින්ම නොකියවෙන අතර අවස්ථාවෝචිතව ඉන් කොටසක් සඳහන් වේ. (කුලසූරිය, 1963: 70, 71)

පූජාවලියට මෙසේ ජාතක කතා ඇතුළත් කර තිබීම මඟින් කතුවරයා පවසන කරුණු ශ්‍රෝතෘන්තට සක් සුදක් සේ පසක් වන අතර එය ඔවුන් තුළ ජනිත වන හක්තිය දෙගුණ තෙගුණ වීමට හේතු වී තිබේ.

පූජාවලී කතුවරයාගේ හක්ති වර්ණනා මාර්ගයේ තවත් ලක්ෂණයක් නම් පුනරුක්තීන් මඟින් හක්තිය දැනවීමයි. පහත දැක්වෙන්නේ ශ්‍රෝතෘන් තුළ බුද්ධ හක්තිය දැනවීම සඳහා උත්වහන්සේගේ ශ්‍රේෂ්ඨත්වය පුන පුනා වර්ණනා කෙරී ඇති අවස්ථාවකි.

“මුළු ලොවට ගුරු වූ, මුළු ලොවට මවු වූ, මුළු ලොවට පිය වූ, මුළු ලොවට පිහිට වූ, මුළු ලොවට ආධාර වූ, මුළු ලොවට කල්‍යාණ මිත්‍ර වූ, මුළු ලොවට එකබන්ධු වූ, මුළු ලොවට තිලක වූ, මුළු ලොවට රසාඤ්ජන වූ, මුළු ලොවට අමා වූ, චිත්තා මාණිකා වූ, මුළු ලොවට නිධාන වූ, මාගේ ස්වාමී දරු වූ බුදුරජාණෝ.” (කුලසූරිය, 1963: 208)

මෙබඳු පුනරුක්කීන් පූජාවලිය පුරා විසිර පවතී. මෙහි 319, 320, 392, 398, 399, 407, 421, 433 හා 539 යන පිටුවල දැක්වෙන විස්තරද මේ පිළිබඳ නිදසුන්ය. (කිලිකරක්ක, 1984: 109, 110)

පූජාවලියේ සෑම පරිච්ඡේදයක්ම අවසාන වන්නේ බුදුන් වහන්සේ පූජා විදීමට සුදුසු බැවින් ‘අරහං’ යන්න උන්වහන්සේට අර්ථානුරූප වන බව පැවසෙන

“පූජාවිසෙසං සහ පච්චයෙහි
යස්මා අයං අරහති ලොකනාථො
අත්ථානුරූපං අරහන්ති ලොකෙ
තස්මා ජිනො අරහති නාමමෙතං”

යන විශුද්ධිමාර්ග පාඨය පුනරුක්ක වශයෙන් දැක්වීමෙනි. (කුලසූරිය, 1963: 51) එමඟින් සෑම පරිච්ඡේදයක් අවසානයේදීම ශ්‍රෝතෘන්ගේ අවධානය ග්‍රන්ථයේ ධාරණාව වෙත කේන්ද්‍රගත වන අතර එය පූජා කථාව තුළින් ඔවුන් තුළ ජනිත වන බුද්ධ භක්තිය වැඩි දියුණුවීමට හේතු වී තිබේ.

භක්ති සාහිත්‍යාගත ආධ්‍යානයන්හි දක්නට ලැබෙන භයානක, අද්භූත හා කරුණ ආදී රස ඉස්මතු කිරීම මඟින් භක්තිය දැනවීමද පූජාවලියෙහි දක්නට ලැබෙන ලක්ෂණයකි. නාලාගිරි ඇතු බුදුන් අඹවුවට පැමිණෙන ආකාරය සඳහන් විස්තරය මෙසේ සහෘදයන් තුළ විත්ත රූප මවමින් අද්භූත රසය දනවන්නකි.

“එකෙණෙහි ඇත් කල්පාන්ත ගිනි කඳක් සේ කිපී මහභඩින් ගුගුරා, එක පහරින් පා මැසූ දම කඩා ඇත්හල ඇන හෙළා, සුණු විසුණු කොට යමුඟුරෙන් පොළොව අපොළන්නා සේ සොඩ බිම ගස ගසා, කඹය කඩා සොඩ හස්සෙන් හොසවා ගෙන ... දුටු දුටුවන් ලුහු බඳවා හසු හසුවුවන් දළඟින් ඇන දම දමා, පවුරු කණයම් බිත්ති පදනම් ඇන හෙළ හෙළා මහ සෙණක් සේ වීචි මධ්‍යයට වැදගිය ... ස්වාමීදරුවෝ සිනා පහළ කොට මුඛයෙන් හික්මුණු දසනගරසින් සියලු වීචිය සඳමින් ඇතු ඉදිරියට සන්සුන් ගුණෙන් වඩනා සේක්මය.” (කුලසූරිය, 1963: 649) ශාන්ති රසයෙන් යුක්ත වැනුම්ද පූජාවලියේ තැනින් තැන දක්නට ලැබේ. බුදුරදුන්ගේ සන්සුන් ගමන් විලාසයෙන් පැහැදීමට පත් උපක ආජීවකයා උන්වහන්සේ හමු වී කතා කළ ආකාරය දැක්වෙන තැන එබඳු එක් නිදසුනකි.

“ඒ ශාන්ත ගමනින් වඩනා බුදුන් දැක හෙතෙම “සඳ රස් දුටු කුමුදු විලක් සේ” තැන්පත් ගුණයෙන් යුක්ත විය. බුදුන්ගේ පැහැපත් මුහුණ දැක: “ස්වාමීනී, තෙපි නිශ්චල වූ ගුණ මිහිකතගෙන් ගතු ද, ස්ථිර වූ ගුණ මහ මුහුදින් ගතු ද, තේජෝ ගුණ හිරු මඬලින් ගතු ද, සොම් ගුණ සඳ මඬලින් ගතු ද, අමා පිඩක් වැනි කෙනෙකුත්ව, මහ පින් පිඩක් වැනි කෙනෙකුව, ශක්‍රයා නම් තෙපි ද, බ්‍රහ්මයා නම් තෙපිද, තොප දුටු වේලෙහි පටන් මාගේ සිත ඉතා අමා පිරු බඳුනක් සේ සන්තොෂයෙන් ඉතිර ඉතා ප්‍රසන්නයග හිමි ි තෙපි කවුරුදැ”යි විචාළේය.” (කුලසූරිය, 1963: 209)

මෙහි පද පිළිවෙළේ අව්‍යක්ත ලක්ෂණ ඇතත් වචන මාලාව චිත්තාකර්ෂණීය වේ. ශ්‍රෝතෘන් හක්තියෙන් නභවන මෙම වර්ණනය ධර්මප්‍රදීපිකාවේ ‘සුඵකලිඟු වැනුමෙහි’ එන සංවාදය කරම් රමණීය නොවෙතත් එම වර්ණනය සිහිගන්වනසුලුය. (කුලසූරිය, 1963: 58)

පූජාවලියේ සෑම පරිච්ඡේදයක්ම පූජා කථා ලෙස නම් කර තිබීමෙන්ද එහි හක්ති වර්ණනා මාර්ගය හැඩගැන්වී තිබේ. මෙහි පූජා කථා ඉදිරිපත් කරන විට ඇතැම් තැනක ආධ්‍යානයන් ඒකකයක් වශයෙන් පරිසමාප්තව දැක්වේ. තවත් සමහර කතා තුළ අන්තර් කතා දක්නට ලැබේ. මෙම කථන ක්‍රම දෙකම සමකාලීන කතා කලාවේ ලක්ෂණ ලෙස සැලකිය හැකිය. කතා තුළ එන අනුකතා බොහෝවිට ජනකතා කලාවේ ලක්ෂණයක් සේ දැක්විය හැකිය. බුදුන්ට ලැබුණු පූජා පරිසමාප්තව දැක්වීමේදී අට්ඨකථාවල එන බොහෝ ප්‍රවාදමය තොරතුරුවලට අමතරව ලාංකේය ඓතිහාසික සිද්ධීන් ලෙස දැනට පිළිගෙන ඇති සිද්ධීන්ද මුල් කරගෙන, ඒවාද පූජා කථා බවට පත් කරමින් විස්තර කර තිබීම නිසාද පූජාවලිය විශේෂ වැදගත්කමක් දරයි. මෙසේ ශ්‍රෝතෘන්ට හුරු පුරුදු දේශීය කථා යොදාගැනීම තුළින් හක්තිය දැනවීමේ කාර්යය වඩාත් පහසු වී තිබේ.

පූජාවලියේ හක්ති වර්ණනා මාර්ගයෙහි සාර්ථකත්වය හේතුවෙන් පොදු ජනයා දනට පිනට නැඹුරු කරවීමට ඉන් මහඟු පිටිවහලක් ලැබී තිබේ. අනතුරු අවධියක රචිත සද්ධර්මාලංකාරයටද, කුරුණෑගල යුගයේදී රචිත අනාගතවංශ දේශනාවටද, මහනුවර අවධියේ රචිත සර්වඥගුණාලංකාරයටද පූජාවලියේ ආලෝකය පතිත වී තිබේ. (කුලසූරිය, 1963: 72)

5. නිගමනය

සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය ග්‍රන්ථයන්හි නිරූපිත හක්ති වර්ණනා මාර්ගයේ මුදුන් මල්කඩ ලෙස බොහෝ වියතුන් විසින් සලකනු ලබන්නේ බුක්සරණ වුවද ඊටත් වඩා ඉදිරියට ගිය ලක්ෂණ පූජාවලියෙහි දක්නට ලැබේ. කතුවරයාගේ අපරිමිත බුද්ධි හක්තිය, අසන්නා තුළ හක්තිය දැනවීමේ අදිටන හා කතුවරයා තුළ විචිත්‍ර වර්ණනයට ඇති ලැදියාව නිසා බොහෝදුරට බුක්සරණට සංවිධානාත්මකබවක් පිවිස නැත. එහි බොහෝ සෙයින් දක්නට ලැබෙන්නේ කරුණු ගොනු කිරීමේ අක්‍රමවත් බවකි. එහෙත් පූජාවලියෙහි ආරම්භය, අවසානය හා පූජා කතාව පරිසමාප්ත ලෙස දැක්වේ.

අමාවතුර රචනා කර ඇත්තේ බුදුරදුන්ගේ පුරිසදම්මසාරථී ගුණය පමණක් වර්ණනයට ලක්වන පරිදිය. එහෙත් පූජාවලියෙහි බුදුන්ගේ අරහං ගුණය මැනවින් උද්දීපනය කර ඇති අතර සෙසු සෑම ගුණයක්ම ඉතා විධිමත් ක්‍රමානුකූල සැලැස්මකට අනුව ඉදිරිපත් කර ඇත.

පූජාවලියේ නොයෙක් තැන රචනෝපක්‍රම පුනරුක්ත වීමක් දක්නට ලැබුණද, පූර්ව ග්‍රන්ථයන්හි අලෝකය දක්නට ලැබුණද, බුදුගුණ, බුද්ධ වර්තය, බුද්ධ ධර්මයේ ගුණ, බෝධිසත්ව ලක්ෂණ හා පාරමිතා පුරන බෝසතුන් පිළිබඳ විස්තර විවිධාකාර ලෙස, පරිපූර්ණ ලෙස හා ක්‍රමානුකූල ලෙස දැක්වෙන වෙනත් ග්‍රන්ථයක් සිංහල සාහිත්‍යයෙහි දක්නට නොමැත. බුද්ධ වර්තයට සම්බන්ධ අට්ඨකථාවල නොමැති නොයෙක් විස්තරද

මෙහි දක්නට ලැබේ. මේ විස්තර සඳහා පූජාවලී කතුවරයා ප්‍රාමාණික වශයෙන් ගන්නට ඇත්තේ කුමන මූලාශ්‍රයන්ද යන්න එතරම් පැහැදිලි නැත. බොහෝ විචාරකයින්ගේ මතය වන්නේ සංස්කෘත බසින් රචිත බුද්ධ චරිතයට සම්බන්ධ විස්තරවලට අමතරව කතුවරයාගේ පරිකල්පනයෙන් නිපන් තොරතුරුද මෙහි අන්තර්ගත වන බවයි.

සම්භාව්‍ය සිංහල ගද්‍ය ග්‍රන්ථයන්හි නිරූපිත භක්ති වර්ණනා මාර්ගයේ ප්‍රවර්ධනයෙහි උච්චතම අවස්ථාව සනිටුහන් වී ඇත්තේ පූජාවලියෙන් බව නිගමනය කිරීම වඩාත් යුක්ති සහගත වන්නේ එහෙයිනි.

පරිශීලිත ග්‍රන්ථ

කුලසූරිය, ආනන්ද. (1963). සිංහල සාහිත්‍ය-2. මහරගම: සමන් ප්‍රකාශකයෝ.

කුලසූරිය, ආනන්ද. (1996). සිංහල සාහිත්‍ය-3. බොරැස්ගමුව: විසිදුනු ප්‍රකාශකයෝ.

ගුණසේකර, බන්දුසේන. (සංස්.), (1895). පූජාවලිය. කොළඹ: රජයේ මුද්‍රණාලය.

ගොඩකුඹුරේ, සී. ඊ. (1971). සිංහල සාහිත්‍ය. කොළඹ: ඇම් ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.

ඤාණාලෝක, කෝදාගොඩ. (සංස්.), (1967). අමාවතුර. කොළඹ: සී/ස ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.

ඤාණවිමල, කිරි ඇල්ලේ. (සංස්.), (1955). දහම් සරණ. කොළඹ: අනුල මුද්‍රණාලය.

තිලකරත්න, මිණිවන් පී. (1984). සම්භාව්‍ය සිංහල සාහිත්‍ය සම්ප්‍රදාය හා පොදුජන රූපිය. කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.

තෙන්නකෝන්, රැපියල්. (සංස්.), (1962). සඟ සරණ. කොළඹ : සීමාසහිත ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.

ලඛිකානන්ද, ලබුගම. (සංස්.), (1959), බුක්සරණ, ගල්කිස්ස: අනුල ප්‍රකාශකයෝ,

විමලවංශ, බද්දේගම, (සංස්.) (1959). ධර්මප්‍රදීපිකාව. කොළඹ : සීමාසහිත ඇම්. ඩී. ගුණසේන සහ සමාගම.

ශ්‍රී ලංකා ප්‍රාචීන භාෂෝපකාර සංගමය. (සංස්.) (1959). සද්ධර්ම රත්නාවලිය. කොළඹ: ඇස්. ගොඩගේ සහ සහෝදරයෝ.